

Бранко П. Крга*

Генерал-пуковник Војске Југославије у пензији

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА У ОДБРАНИ ОД АГРЕСИЈЕ НАТО 1999. ГОДИНЕ: НЕКА ИСКУСТВА И ПОУКЕ

Сажетак

Предмет овог рада се односи на настојање да се одбрана Савезне Републике Југославије од агресије НАТО 1999. године анализира са становишта искустава и поука. Циљ истраживања јесте да се сагледају све повољне и отежавајуће чињенице из времена одбране од агресије НАТО, како би то могло да послужи адекватнијем приступу безбедности и одбрани земље у савременим и будућим условима. У току израде овог текста примећиване су стандардне методе, као што су анализа, синтеза, историјски метод, а у одређеном смислу и моделовање, односно, трагање за начином да се избегну проблеми са којима смо се суочавали током протеклог рата. Истраживање је показало да је ова тема неопходна барем из два разлога. Прво, наша земља се 1999. године нашла у готово јединственом положају – да се, без поузданог савезника, брани од агресије деветнаест чланица НАТО. Друго, Србија је јединствена и по томе што је од 1912. до 1999. године била принуђена да брани своју територију и елементарне интересе просечно сваких седамнаест година, што није случај ни са једном земљом или народом у Европи, па и шире.

Кључне речи: *Савезна Република Југославија, Србија, агресија, НАТО, рат, 1999. година, искуства, поуке*

* Контакт: branko.krga@fdb.edu.rs

Поводом двадесете годишњице агресије НАТО на СР Југославију (у даљем тексту: Југославија), у домаћој и светској јавности било је доста расправа, написано је много књига, научних радова, припремљени су многи прилози у електронским и писаним медијима. Оправдано је што та проблематика закупља пажњу домаће и стане стручне и опште јавности, јер се по многим параметрима ради о готово јединственом случају. Приступи у анализи тих догађаја су различити. Највећи део анализа и осврта домаћих аутора осуђује агресију НАТО, мада има и оних који покушавају да минимизирају тај погрешан чин, а сасвим мали број појединаца чак осуђује нашу земљу зато што је била нападнута. У анализама и освртима страних аутора све је више оних који реалније оцењују тај догађај, мада је још увек знатан део њих то квалификују као „хуманитарну операцију“. При анализи ове агресије неопходно је да се што више јављају непосредни актери тог догађаја, јер је и у овом случају присутан покушај ревизије историје. Поред анализе самих догађаја уочи, током и непосредно после рата, заслужује пажњу и разматрање суштине тог догађаја, односно, трагање за одговором на онтолошко питање – који је стварни разлог за предузимање тог чина. У оквиру тога, поред подсећања на ток догађаја и конкретне случајеве, чини се да би било значајно да се размотри и тема: Савезна Република Југославија у одбрани од агресије НАТО 1999. године: нека искуства и поуке. Ова тема ће се разрадити кроз следеће четири целине: (1) Нека искуства и поуке из предратног периода; (2) Нека искуства и поуке из ратног периода; (3) Нека искуства и поуке из послератног периода; и на крају, (4) Нека општа искуства и поуке.

НЕКА ИСКУСТВА И ПОУКЕ ИЗ ПРЕДРАТНОГ ПЕРИОДА

Агресија на Југославију се дуго припремала. На то указују многе изјаве, али и практични потези структура НАТО, као што су: детаљно снимање потенцијалних циљева, уношење елемената у вођене ракете знатно раније од марта 1999. године, извођење командно–штабних вежби у које је био укључиван и наш простор, разрада разних планова употребе оружаних

снага, подршка формирању, обуци, опремању и борбеном ангажовању наоружаних група Албанаца итд. Сигурно је да се са припремом агресије није почело после неуспелих преговора у Рамбуеју и Паризу, или сукоба у селу Рачак.

На вишегодишње припреме за агресију указују и следећи ставови: Бомбардовање је било помињано већ од 1991. године. Тако бивши министар спољних послова Владислав Јовановић износи да му је тадашњи амерички амбасадор у Београду Ворен Зимерман запретио да, „ако дође до оружаног насиља на Косову за то ће бити оптужена Србија, а затим и бомбардована“.

Интересантно запажање о односима САД према, Југославији са краја преговора у Дејтону 1995. године, изнео је Момир Булатовић: „Милошевић се обратио државном секретару. То је, по мом мишљењу, била круна нашег боравка овде, као и свих наредних дешавања... Подсетио је да су наше земље увек биле на истој страни у великим поремећајима као што су били светски ратови. Сувише смо ми мали и слаби да бисмо се даље сукобљавали, или макар не разумевали са Америком. Уосталом, то наш народ не жели, јер се тако никада није ни осећао, ни понашао... Сада када је мир на прагу, реците нам који су услови, шта треба да урадимо да остваримо добре односе са Сједињеним Америчким Државама... Пружио му је празан лист папира и рекао да напише услове које наша земља треба да испуни, зарад остварења овог циља... Ворен Кристофер је све пажљиво о одмерено слушао. Онда је погледао онај празан лист папира, одгурнуо га у нашем правцу и рекао: „Ви, изгледа, још увек нисте све схватили. Нема посебних услова које ћемо вам задати а ви их испунити. Потребно је да увек, на сваком месту и сваким поводом урадите оно што се од вас очекује...“¹

Познати немачки политичар Вили Вимер је изнео: „Косово као држава је било планирано од краја осамдесетих и његова једина сврха је да буде амерички носач авиона на земљи“.² Поред тога, позната је и његова изјава после састанка у Братислави 2000. године када је нагласио да је смисао рата НАТО против Југославије „исправљање грешака са краја Другог светског рата“.

1) Момир Булатовић: *Правила ћутања*, Народна књига – Алфа, Београд, 2004, стр. 220.

2) Вили Вимер: *Новости*, Београд, 25.02.2019, стр. 11.

У трагању за разлозима рата, професор Мирољуб Јевтић наводи да се узме у обзир и однос САД према исламу. У том смислу констатује: „Да би парирали нерасположењу ислама, САД и ЕУ у сукобу других немуслимана и муслимана подржавају муслимане, да докажу да нису против ислама. Босна и Косово и Метохија су идеални примери. То су најсекуларизованији муслимани. За њих Запад мисли да су пример како се може бити муслиман и имати секуларну државу. Помоћи њима значи показати исламу да нису против њега и друго да ће такав ‘секуларизовани’ ислам бити пример осталим муслиманима како се може чувати вера, а градити држава уклопљена у западне токове. Као карактеристична нека послужи изјава тадашњег потпредседника САД Џозефа Бајдена. Он је рекао да „КиМ треба дати независност, јер ће то бити пример за исламски свет. Тако ће муслимани видети како су САД помогле да Косово и Метохија буде пример мултиетничке демократије”.³ Другом приликом исти аутор наводи да се као разлози за агресију помињу: прво, то што нас сматрају „малим Русима“; друго, што Космет садржи велика богатства; и треће, што су Албанци дали Американцима базу Бондстил. Пошто је навео да сва та три момента нису кључна, констатује : „То је – ислам“.⁴

„Политика САД у југоисточној Европи током протекле две деценије ишла је на руку тежњама наводно прозападних муслиманских заједница дуж географске линије која води из Турске на северозапад ка централној Европи. Та се политика заснивала на очекивањима да ће задовољење муслиманских амбиција на секундарном попришту Балкана побољшати положај САД у исламском свету као целини. Ова политика није никада дала резултате, али неуспех само подстиче њене заговорнике да удвоструче своје напоре. Бивши државни подсекретар САД Николас Бернс тако је изјавио пре више од једне деценије, 18. фебруара 2008, дан после једностраног проглашења независности: „Косово ће бити држава са огромном муслиманском већином... Сматрамо да је веома позитиван корак што је данас створена ова муслиманска држава, држава са огромном муслиманском већином... Мислимо да ће бити стабилна држава“⁵

3) Мирољуб Јевтић, „Косовски жетон“, *Политика* (<http://www.politika.rs/rubrike/Sta-da-se-radi/Kosovski-zeton.sr.html>), 10.07.2014.

4) Дневни лист *Политика*, од 5. фебруара 2019, стр. 23.

5) Срђа Трифковић: „Зелена трансверзала угрожава Србе са обе стране Дрине“, часопис

„Јавна изјава конгресмена Тома Лантоша, председавајућег Комитета за спољне односе Представничког дома САД, сведочи о политичким разлозима агресије на Србе: „Само да подсетимо муслиманске владе у свету да је ово још један пример да је влада САД предводник у стварању државе са муслиманском већином у самом срцу Европе....САД су стамене у стварању државе са муслиманском већином у самом срцу Европе“⁶

Професор Ратко Марковић, шеф југословенске делегације на преговорима у Рамбујеу (од 6. до 23. фебруара 1999. године), недвосмислено тврди да је тај догађај био „фаза у спровођењу пре њега донесене одлуке да се агресијом на Србију Косово од ње одвоји, а да се у Србији збаци с власти С. Милошевић... Да је ова одлука донесена пре Рамбујеа види се и по томе што Запад мења разлоге за агресију на Србију, зависно од тога који од њих у конкретной ситуацији делује убедљивије. Једном је то Рачак, други пут је то Рамбује“.⁷

Тзв. ОВК се на Западу третира као терористичка организација. Међутим, до промене је дошло после сусрета Ричарда Холбрука са вођама тзв. ОВК 24. јуна 1998. године у Јунику. Позадину те промене уочава Живадин Јовановић, тадашњи министар спољних послова, који цитира британског војног аташеа Џона Кросланда током сведочења у Хагу, када је констатовао: „Бил Клинтон, Ричард Холбрук и Мадлен Олбрајт су одлучили да промене режим у Београду и да ОВК треба да буде оруђе за постизање тог циља. Имајући то у виду, све резерве које сам ја или било ко други имао против ОВК, постале су бесмислене. Став међународне заједнице у Рамбујеу 1999. године био је усклађен са том политиком“.⁸

Некадашњи командант УНПРОФОР-а у БиХ Луис Мекензи каже да је агресија НАТО на Србију 1999. године била огромна грешка Алијансе: “То што се догађало на Косову 1998. и 1999. године био је интерни обрачун ваших легитимних снага безбедности са терористима које је америчка пи-ар компанија

Геополитика, број 107, 2018, стр. 70.

6) Симић Вишеслав: „Отимање имовине у присуству УН“, *Геополитика* број 88, Београд, 2015, стр. 13.

7) Дневни лист „Политика“ од 10. фебруара 2019. године, стр. 1.

8) Живадин Јовановић: *1244 кључ мира у Европи*, Београдски форум за свет равноправних, Српска књижевна задруга, Београд, 2018, стр. 35.

из терористичких униформи преоденула у борце за слободу. Иста та агенција претходно се увежбала ратујући за потребе босанске владе против Срба. Та 1999. била је година када је НАТО славио 50 година постојања, а није имао непријатеља ни на видику. Ваша земља је зато бомбардована - рекао је Мекензи за „Новости“.⁹

О југословенској кризи више пута се оглашавао познати амерички интелектуалац Ноам Чомски. Тако је о разлозима агресије НАТО констатовао: „Неки нагађају који су стварни разлози за НАТО бомбардовање. Угледни војни историчар Ендрју Баћевић одбацује приче о хуманитарној интервенцији и тврди да је бомбардовање Србије, заједно с интервенцијом у Босни, предузето зарад осигурања ‘кохезије НАТО-а и кредибилитета америчке моћи’ и ‘одржавања примата Америке’ у Европи. Други угледни аналитичар, Мајкл Линд, пише да је ‘главни стратегијски циљ рата на Косову било упућивање охрабрења Немачкој, да она не развије одбрамбену политику независну од НАТО алијансе у којој доминирају Сједињене Државе». Ниједан од ова два аутора не износи никакву основу за ове закључке. Доказ, међутим, постоји, и то долази с највишег нивоа Клинтонове администрације. Строуб Талбот, који је за време рата био задужен за дипломатију, написао је предговор за књигу о рату свог колеге Џона Нориса. Талбот пише како би они који желе да сазнају ‘како су догађаји изгледали и какви су се чинили у то време нама који смо били умешани’ у тај рат, требало би да прочитају Норисову причу написану с ‘непосредношћу какву може пружити само неко ко је био очевидац највећег дела догађаја, ко је опширно разговарао с учесницима док су им сећања још била свежа и ко је имао приступа већини дипломатске архиве’. Норис каже да ‘одупирање Југославије ширим трендовима политичких и привредних реформи – а не муке косовских Албанаца – најбоље објашњава рат НАТО-а’. На основу опширних документованих информација које постоје на Западу већ је одраније јасно да ‘муке косовских Албанаца’ нису могле бити мотив за НАТО бомбардовање. Но занимљиво је чути с највишег нивоа да је стварни разлог бомбардовања било то што је Југославија била

9) Лист *Правда*: <http://www.pravda.rs/2019/3/10/bivsi-general-unprofora-nato-agresija-je-bila-najveca-greska-a-ovo-su-razlozi-zbog-kojih-je-srbija-bombardovana/> (10.03.2019).

последњи европски бастион који је одолевао политичким и економским програмима Клинтонове администрације и њених савезника. Није потребно ни рећи да је и ово важно откривење такође искључено из канона¹⁰.

У трагању за разлозима напада НАТО на СРЈ, заслужује пажњу и изјава познатог економисте Србије Младена Ковачевића, која гласи: „Високо котирани амерички политичар. главни преговарач са Слободаном Милошевићем Строуб Талбот написао је да бомбардовање СРЈ, односно Србије, није било последица онога што се дешавало на Косову и Метохији, већ зато што никако нису успели да га убеди да прихвати либерални модел реформи који су прихватиле све суседне земље“¹¹.

Из тог сложеног и тешког периода, могу се уочити нека искуства и поуке.

За земље са ограниченим одбрамбеним потенцијалима, каква је Србија, веома је важно да се на време пронађе савезник који је вољан и у могућности да, прво, одвраћа потенцијалне агресоре, и друго, ако то не буде могуће, да одлучујуће подржи одбрану земље. Показало се да је тражење помоћи непосредно пред рат или када агресија отпочне, најчешће неуспешно.

Припреме за одбрану треба да буду свестране. Дипломатија има веома значајну улогу, али она није свемоћна, ради чега је неопходан интегрални приступ том изузетно важном питању. То значи да је неопходно ангажовати економију, медије, науку, културу, а пре свега, елементе система безбедности. Веома је значајна и унутрашња политичка консолидација. У Југославији 1999. године је било дивних примера јединственог наступа већине фактора у земљи, али и таквог реаговања које није доприносило одвраћању од агресије. Тужна је чињеница да су неки унутрашњи фактори у агресији НАТО видели шансу да остваре поједине своје политичке амбиције. За земље са ограниченим потенцијалима за одбрану, каква је и Србија, од изузетног је значаја да јединство и морал народа буду снажни фактори одвраћања од агресије или чинилац одбране уколико се она ипак догоди.

10) Ноам Чомски: *Југославија, мир, рат и распад*, Самиздат, Београд, 2018, стр. 191.

11) Млађен Ковачевић, Интервју за *Новости*, од 26.10.2014. године, стр. 3.

НЕКА ИСКУСТВА И ПОУКЕ ИЗ РАТНОГ ПЕРИОДА

Основно обележје ратног периода било је изразито асиметричан однос снага.¹² И поред тога што је Савет НАТО 22. марта 1999. године донео политичку одлуку о агресији, а генерални секретар Хавијер Солана је 23. марта пренео овлашћење на генерала Весли Кларка да отпочне дејства, он је ипак чекао коначно наређење из САД. „...Вашингтон је позвао у пет сати и тридесет један минут после подне. На вези је био Хју Шелтон који ми је пренео коначно наређење врха америчке националне команде...“¹³

Председник Посланичког дома чешке скупштине Вацлав Клаус, раније председник Чешке, окривио је НАТО за егзодус Албанаца, рекавши „да су они са Косова и Метохије почели да беже тек с првим НАТО бомбама и да та ‘кључна чињеница’ показује да нема говора о наводном примарном циљу НАТО да спречи масовни избеглички талас“.¹⁴

Увек је добро да се Војска припрема за рат по одговарајућим начелима, али је исто тако важно ситуационо реаговање, у коме долази до изражаја интуиција, односно способност великог броја официра, војника и цивила, да се сналазе и заштите у веома различитим борбеним, временским и просторним условима. Обарање америчког бомбардера Ф-117А доказује да никада не треба признати немоћ, без обзира на технолошку супериорност противника. Борбена дејства су изузетно тежак амбијент, али то је истовремено прилика за испољавање разних облика појединачних и групних јунаштава, што је битна претпоставка за успешну одбрану од агресије.

Свака борбена дејства у неком тренутку морају да престану и да се приступи политичком решавању проблема. Наш случај је поучан јер се стално јављају различите оцене о томе када је требало прекинути рат. Једни тврде да је то требало учинити знатно раније; други сматрају да би било добро да је рат настављен, јер би НАТО, наводно, убрзо одустао од напада; трећи мисле да је рат прекинут на време. Јасно је да

12) О односу снага детаљније: Спасоје Смиљанић: *Агресија НАТО*, С. Смиљанић, Београд, 2009.

13) Весли Кларк, *Модерно ратовање*, Самиздат Б-92, Београд, 2003, стр. 223.

14) Недељник *Време*, https://www.vreme.com/arhiva_html/vb5/3.html (30.3.2019).

би било најбоље да рата није ни било, а када је већ почео, да је обустављен у рекордно кратком времену.

У 20. веку Србија се по други пут суочила са проблемом покретања војске са сопствене територије. Познато је како се то завршило у Првом светском рату, док није до краја јасно какве ће коначне последице имати такав потез предузет 1999. године. У сваком случају, то је критичан период рата, јер са покретањем војске, по правилу, долази до исељавања становништва, са огромним проблемима и потенцијалним последицама.

НЕКА ИСКУСТВА И ПОУКЕ ИЗ ПОСЛЕРАТНОГ ПЕРИОДА

Већ је наглашено да је после рата 1999. године било много различитих оцена о том догађају.

Живадин Јовановић, бивши министар спољних послова, примећује и један од разлога за агресију, а то је: „Медлин Олбрајт, генерал Весли Кларк и низ других високих представника америчке администрације дошли су у посед акција и сувласништва најпрофитабилнијих компанија на Косову и Метохији, као што су мобилни оператери и рудници“.¹⁵

„Џорџ Сорос је много пута изразио жељу да купи руднике Трепча, у чему му је конкурент војвода Мајкл од Кента...А Медлин Олбрајт је одмах била у најужој конкуренцији за мобилну телефонију и интернет на Косову и Метохији. Весли Кларк, објављено је на Западу после окупације, „тражи лиценцу да истражи косовске резерве угља које би користио за производњу синтетичког горива за аутомобиле и авионе“¹⁶

Руски књижевник и нобеловац Александар Солжењџин изјавио је да је НАТО агресијом на Србију згазио повељу УН и „читавом свету и следећем веку наметнуо древни закон - закон џунгле: онај ко је силан, у свему је у праву“, упозоривши: „Пред очима човечанства уништава се прекрасна земља и цивилизоване владе томе аплаудирају“.¹⁷

15) Исто, стр. 614.

16) Симић Вишеслав: „Отимање имовине у присуству УН“, *Геополитика*, број 88, Београд, 2015, стр. 13.

17) Поргал *Нова српска политичка мисао*: <http://www.nspm.rs/hronika/na-danasnji-dan-sol>

Очигледно је да са престанком рата 1999. године нису нестали проблеми. Показало се да је веома важно да се инсистира на реализацији онога што је било договорено и дефинисано у Војно-техничком споразуму и Резолуцији 1244, па и у Бриселском споразуму. Свако попуштање се не цени као добра намера, већ слабост Србије, што само иницира нове захтеве за уступцима.

НЕКА ОПШТА ИСКУСТВА И ПОУКЕ

За двадесетак година после агресије НАТО на СРЈ, било је много „мудровања“ о томе шта се заиста догодило у пролеће те 1999. године.

Већина ратова завршава са мање – више јасним исходом о томе које је победник а ко поражена страна. Када је у питању агресија НАТО на СРЈ 1999. године, с обзиром на однос снага, готово је неукусно говорити о категоријама победника и поражених. При том су карактеристична два прилаза. С једне стране, на јавној сцени Србије појединци острашћени политичким амбицијама говоре о томе да је „Србија изазвала и изгубила четири рата“. С друге стране, у бројним контактима са страним представницима земаља које су учествовале у агресији, готово да нема изјава о томе да су они победили. Поштена анализа овог рата би показала да су у њему, у ствари, сви претрпели штету, највише Србија и њен део Косово и Метохија, али штете су имале и земље НАТО (да се израчунају трошкови и губици тих земаља видело се да би се и њима више исплатило да су учествовале у мирном а не ратном расплету те кризе).

Свест о потреби избегавања рата треба да полази од сазнања о геополитичким, геостратегијским, економским, еколошким, здравственим, психолошким и другим последицама, не само по страну која је објекат агресије, већ и знатно шире.

Овај рат, као и многи други, био је експеримент у геополитичком војностратегичком, економском, медијском и другим аспектима.

zenjicin-izjavio-da-je-nato-agresijom-na-srbiju-zgazio-povelju-un-i-citavom-svetu-nametnuo-zakon-dzungle.html (18.02.2019)

Агресија НАТО на Југославију је показала да такав чин, који се одиграо на релативно ограниченом простору, има вишеструке негативне последице, којих су посебно значајне две. Као прво, дошло је до нарушавања односа великих сила. И друго, створен је својеврсни модел за нове војне интервенције, које су се одвијале у многим земљама.

Они који су учествовали или подржавали тај несрећни чин агресије НАТО на Југославију, настоје да одговорност за ту „кампању“ пребаце на Београд. Интересантно је да се у њиховим анализама наша земља окривљује за реаговање против екстремиста и терориста на Космету, али и онда када је била жртва агресије. То је веома важно искуство и поука, које упућује на закључак да се заиста треба чувати отпочињања оружаних сукоба, колико год је то могуће.¹⁸

На општа искуства и поуке указује и неколико карактеристичних цитата:

„Рат против Југославије 1999. године је био илегалан. За решење конфликта се мора инсистирати на изворној Резолуцији СБ УН 1244, онако како је написана 1999.“¹⁹

Оливер Ричмонд, професор међународних односа са Универзитета Манчестер, изнео је: „НАТО интервенција на Косову је необјашњива, са становишта поштовања устројства територијалног суверенитета државе – кључне премисе, али и ограничења глобалног геополитичког поретка грађеног након Другог светског рата. Косово је притом промашај политике међународног интервенционизма, који враћа на сцену многа стара питања и проблеме. Држава не може постојати за себе, мора бити уграђена у регионални поредак сагласности, консензуса и легитимности. У противном, постојаће јасне противуречности око питања идентитета, разумевања историје... На одређени начин, иронија је да косовски Албанци теже повратку на рецепт старе геополитике о креирању националних држава, уместо остварењу регионалних поравнања. Али, кад погледате глобално окружење и шта је у понуди на ‘тржишту’ међународно признатих формација, једино држава обезбеђује вечна права и статус у глобалној заједници.

18) О разним последицама косовско – метохијске кризе, детаљније: Радослав Гаџиновић, *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004.

19) Вили Вимер, исто, стр. 11.

С друге стране, ако покушате да разумете НАТО интервенцију на Косову са становишта либералних теорија грађења мира с хуманитарним дејствовањима – које су бујале деведесетих година прошлог века на Западу – онда је та интервенција објашњива. На Косову су дејствовала два међусобно сукобљена система разумевања функционисања глобалног поретка. У решавању Косова, примењен је сличан модел као и у случају других конфликта проистеклих из процеса разбијања Југославије. Уз сву примењену дипломатију, мировне преговоре и мировне операције, крајњи резултат било је настојање да се сукоби разреше ослонцем на државе – носиоце нових политичких и законодавних решења, али без економске компоненте. Такав концепт осуђен је, по мом мишљењу, на пропаст. Како год да било, трговинске, транспортне, привредне и друге везе морају се опет и изнова градити, уз све преиспитивање идентитета и односа према просперитету и стабилности. То је све много једноставније у регионалном контексту. Може звучати наивно, али како се нико није сетио могућности поновног стварања Југославије – у контексту нове реалности 21. века?²⁰

Интересантно питање поставља и Вили Вимер: „Како уопште даље да судимо о миротворној снази међународног права – показао нам је НАТО рат против СР Југославије којим је прослављен НАТО јубилеј. Њиме је требало да се демонстрира као успешан нови светски поредак у складу са интересима САД. За ту сврху сахрањена је не само идеја Хелсиншке конференције већ и целокупан међународно-правни поредак“.²¹

Бивши амбасадор САД у СРЈ Вилијам Монтгомери, у специјалној емисији РТС (11. марта 2007), на годишњицу смрти Слободана Милошевића, признаје: “Агресија на Србију имала је за циљ да Косово постане самостална држава”.

„У односу према Русији одиграва се исти сценарио који је био примењен у Југославији и Ираку. Није Буш узалуд назвао Југославију моделом“.²²

20) Оливер Ричмонд: *Политика е - издања*, Београд, 3.5.2018, стр. 1.

21) Портал *Факти*: <http://fakti.org/globotpor/quo-vadis-orbi/vimer-rat-je-blizi-nego-ikada-ranije-povratak-krima-rusiji-bar-ga-je-odlozio>

22) Татјана Грачова, *Света Русија против Хазарије*, Света Русија, Београд, 2009, стр. 65.

Професор Миломир Степић читави проблем везан за косовско-метохијску кризу тумачи на следећи начин: „Косовско – метохијско питање тумачено је и као демократско и као демографско, и као историјско и као актуелно, и као етничко и као економско, и као социјално и као цивилизацијско, и као верско и као идеолошко, и као политичко и као правно, и као ресурсни и као развојно – а оно је, у ствари, увек било доминантно геополитичко“.²³

Интересантну оцену износи и генерал Смиљанић: „Заборавити агресију НАТО и одустати од борбе за српско Косово и Метохију био би највећи грех савремених генерација српског народа“.²⁴

Изнети цитати сугеришу барем следећа искуства и поуке:

Пошто је недвосмислено да је агресија НАТО на СРЈ 1999. године била, најблаже речено, грешка, то значи да је и све оно што је настало као последица тог чина, погрешно. То се односи, пре свега на покушаје стварања независне државе Косово.

Увек је добро ако се неком проблему приступа реално. Међутим, реалност није непромењива категорија, на што указује и проф. Степић: „У постмодерним условима ‘убрзања историје’ раније успостављене ‘реалности’ надмоћи, интереса, утицајних сфера, територија и граница све брже насилно или мирнодопски нестају и уступају место новим ‘реалностима’ (примери Авганистана, Ирака, Египта, Алжира, Туниса, Либије...). Има ли нешто променљивије од геополитичких реалности на Балкану?“²⁵ Ово јасно указује да може доћи и до нове реалности која би више одговарала интересима Србије. Али, то се неће догодити само од себе, већ нас историја учи да је за то потребно много напора, знања и стрпљења.

Агресија НАТО на Југославију 1999. године, догађаји после тога времена, као и актуелна ситуација, показују да је рат, на жалост, и даље реална опција. Иако је за већину човечанства рат највеће зло, стално опстају и они фактори који у рату

23) Миломир Степић, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 7.

24) Спасоје Смиљанић: *Агресија НАТО*, С. Смиљанић, Београд, 2009, стр. 483.

25) Исто, стр. 203.

виде добар бизнис и прилику да остваре неке друге себичне интересе. Та чињеница императивно намеће обавезу мањим земљама да стално наглашено воде рачуна о својој одбрани и безбедности. Поред припрема за одбрану од класичне оружане силе, у последње време да сцени су и други облици ратова, као што су: хибридни, асиметрични, мрежни, информациони, прихотрони, медијски итд.

За мање ванблоковске земље, каква је била Југославија, а сада Србија, веома је важно да разуме геополитички контекст у коме реализује своју одбрану и безбедност, као и да располаже са релевантним обавештајним подацима. То треба да омогући утврђивање реалног геополитичког кода који би показао какве земља има предности али и недостатке у односу на потенцијалне противнике. Ако би још, поред постојеће Стратегије националне безбедности, постојала и кровна Национална стратегија, полазећи од чињеница дефинисаних у тим документима, државни функционери и команданти могли би лакше да доносе реалне одлуке.

Веома битно искуство и поука огледа се и у томе да се унутрашњи проблеми, као што је било Косово и Метохија, покушавају решавати политичким средствима. При томе се мора водити рачуна да увек постоје чиниоци који желе да спровоцирају оружане сукобе, да своје грехе припишу другом, да се прикажу као жртве и да тако добију страну помоћ. То је у расплету југословенске кризе, на жалост, виђено више пута. Зато је од суштинског значаја онемогућити да се „откачи спирала насиља“. Зауставити такав процес је веома тешко и, по правилу, негативно се одражава на државу која жели да легитимним средствима очува своју територију, суверенитет и независност.

ЛИТЕРАТУРА

Булатовић Момир, *Правила ћутања*, Народна књига – Алфа, Београд, 2004.

Геополитика, часопис, Београд.

Грачова Татјана, *Света Русија против Хазарије*, Света Русија, Београд, 2009.

Јовановић Живадин, *1244 кључ мира у Европи*, Београдски форум за свет равноправних, Српска књижевна задруга, Београд, 2018.

Кларк Весли, *Модерно ратовање*, Самиздат Б-92, Београд, 2003.

Крга Бранко, Данијела Бјеља, „Интегрални приступ решавању косовско-метохијске кризе“, Зборник радова *Дипломатија и безбедност*, ФДБ, Београд.

Новости, дневни лист, Београд

Политика, е – издања, Београд

Смиљанић Спасоје, *Агресија НАТО – Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана у одбрани отаџбине*, С. Смиљанић, Београд, 2009.

Степић Миломир, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

Чомски Ноам, *Југославија, мир, рат и распад*, Самиздат, Београд, 2018.

Branko Krga

**FR YUGOSLAVIA IN DEFENSE
FROM NATO AGRESSION 1999: SOME
EXPERIENCES AND LESSONS**

Resume

This research has shown that the NATO aggression in Yugoslavia provides the opportunity for many experiences and lessons. It is necessary to continue with the research of the various aspects of this conflict, for two main reasons: firstly, to prevent the forgery of history; and secondly, to come up with important new experiences and lessons for the future. It seems that special attention should be paid to the following issues: the exact qualification of the war, the identification of the most important causes of the conflict, the identification of losses in human and material resources, the overview of political, economic and security consequences for Serbia, the eventual launching of an initiative to determine accountability for that war, indicating how to set up the provisions of the Military Technical Agreement, Resolution 1244, the Consultative Opinion of the International Court of Justice, and the Brussels Agreement, and how, in the state interests, engage all the potentials of our society that can contribute to a more successful resolution of this great problem.

Keywords: *Federal Republic of Yugoslavia, Serbia, aggression, NATO, war, 1999, experiences, lessons*

* Овај рад је примљен 6. априла 2019. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције, 19. априла 2019. године.